TJIBBE JOUSTRA
CRISIS EN CONTROLE

*

Opgetekend door

MIEK SMILDE

2021 Prometheus Amsterdam

© 2021 Tjibbe Joustra
Omslagontwerp Suzan Beijer
Foto omslag Henriëtte Guest Fotografie/ANP
Zetwerk Elgraphic
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 4736 5

1

DE OPMAAT

Tjibbe Herman Jan Joustra werd geboren op 6 februari 1951 in de Twentse stad Hengelo. Hij was enig kind. Zijn moeder was huisvrouw, zijn vader had een technische achtergrond. Hengelo was een stad van machinebouwers. Waar Enschede bekendstond als textielstad en Almelo een vrij slechte naam had als broeinest van messentrekkers, gold Hengelo in die dagen als een stad van enige allure. 'Hengeler wind,' zeiden de Enschedeërs als ze het over burgers uit Hengelo hadden. Het betekende zoveel als 'een beetje dik doen'.

Joustra groeide op in een doorsnee gezin, 'vrij ver op afstand van het academische'. Hoewel moeder van huis uit doopsgezind was, was het gezin niet belevend religieus. Wel werd er veel gelezen. Tjibbe speelde als kind enige tijd klarinet en deed 'niet noemenswaardig' aan sport, hoewel hij vele jaren paardreed.

De middelbare school doorliep hij op het Bataafse Kamp, een klassieke school voor mms, hbs en gymnasium. Tjibbe ging naar de hbs, na twee jaar de zogeheten 'opleidingsschool' te hebben doorlopen, een speciale leergang voor de betere leer-

lingen van klas 5 en 6 (nu groep 7 en 8) van de basisschool. Hij bleek intelligent en beschikte met name over een goed geheugen. Aan de keuze voor de hbs in plaats van het gymnasium lag gemakzucht ten grondslag. 'Als het moet, presteer ik, maar als het niet moet, doe ik niets. Ik had bijvoorbeeld een hekel aan handelsrekenen. Pas toen bleek dat ik op een 3 stond, ben ik de boeken ingedoken.'

In de tweede klas bleef hij zitten. 'Ik deed echt niets. Dat is wel kenmerkend voor mijn opleidingsloopbaan. Ik had best bèta kunnen doen, maar scheikunde en natuurkunde vergen een discipline die ik uit mijzelf niet heb. Ik werk op deadlines.'

Na de middelbare school twijfelde Joustra tussen een studie geschiedenis of rechten. Politiek en staatsinrichting hadden zijn belangstelling. Voor beide studies was een gymnasiumdiploma verplicht of een aanvullend tentamen Latijn. Joustra koos in 1970 voor de studie rechten in Groningen, mede omdat de toenmalige hoogleraar Romeins recht, H.J. Scheltema, dat extra tentamen Latijn maar onzin vond.

De Groninger universiteit stond bekend als nuchter en de stad als links, 'maar daar merkte je niet veel van', vond de jonge Joustra. Het was een tijd van verandering. Na de democratiseringsrevolte van 1968 waren studentenverenigingen en de daar geldende mores achterhaald. Ontgroeningen werden als archaïsche rituelen zo goed als afgeschaft.

Joustra betrok een studentenflat in Selwerd, in het noorden van de stad, tegenover het crematorium. Maar 'omdat je in Groningen altijd wind tegen hebt', verhuisde hij zodra het kon naar het centrum, waar hij boven een handelskantoor een kamer kreeg in de Peperstraat, tegenover het Pepergasthuis, een uit de late Middeleeuwen stammend hofje voor pelgrims. In de loop van de tijd vestigden steeds meer horecabedrijven zich in die straat – 'vooral cafés van dubieus

allooi' – waardoor de aanvankelijke rust naar de achtergrond werd gedrongen.

Joustra leed daar niet bijzonder onder. Het stadse rumoer bood een welkom tegenwicht aan de vrij saaie studie rechten. 'Niet iedereen die aan die studie begint, loopt over van enthousiasme,' is Joustra's ervaring.

Aan de hoogleraren lag het niet. Professor Jan Pen gaf economie, professor Bert Röling, die rechter in het Tokio-tribunaal was geweest, doceerde volkerenrecht, professor Paul Cahen gaf privaatrecht. Ook kreeg Joustra college van Laurens Jan Brinkhorst, die was gespecialiseerd in Europees recht en in 1973 staatssecretaris werd in het kabinet-Den Uyl. Ten slotte noemt Joustra Rob Mok, hoogleraar economisch recht, die tevens raadadviseur van het ministerie van Justitie was en uiteindelijk plaatsvervangend procureur-generaal van de Hoge Raad zou worden. Bij hem schreef Joustra zijn scriptie.

Joustra's ouders overleden relatief jong. Zijn moeder stierf toen zij 51 was, zijn vader werd slechts zestig jaar oud. Door de sfeer van ziekte thuis, was Joustra al vroeg op zichzelf aangewezen. In vijf jaar – wat destijds snel mocht worden genoemd – studeerde hij af in drie hoofdrichtingen: sociaaleconomisch recht, publiekrecht en civiel recht. Zijn doctoraalscriptie ging over de extraterritoriale werking van de Amerikaanse antitrustwetgeving.

Spijt over zijn studiekeuze heeft hij nooit gehad. 'Als jurist leer je problemen systematisch te benaderen waarbij je zaken uit elkaar trekt. Je leert beredeneren wat het precieze verschil is tussen moord en doodslag, tussen bezit en eigendom. Nog altijd begin ik met een systeemanalyse als ik met een probleem word geconfronteerd. Bovendien vergt een rechtenstudie een groot taalgevoel. Wetten zijn woorden.'

Vanaf het begin stond als een paal boven water dat Joustra geen togaberoep ambieerde. Een carrière als advocaat, officier van justitie of rechter zag hij totaal niet zitten. Zijn interesse ging vanaf het prille begin uit naar een bestuurlijke functie. Al tijdens zijn studie zat hij in de commissie die studenten hielp als ze bijvoorbeeld met een beurs in de knoop kwamen of een afwijkend studieprogramma volgden. Hij zag het niet zitten om als student plaats te nemen in de faculteitsraad. 'Dat was me veel te abstract.'

Tijdens een bespreking met zijn scriptiebegeleider Rob Mok in café-restaurant Helvetia gaf Joustra aan graag naar Den Haag te willen. Hij herinnert zich die dag nog precies: 28 augustus 1975, de dag dat de stad Groningen het rampjaar 1672 en het beleg van de stad door de Münster bisschop Bernhard von Galen herdenkt. De feestdag, die bekendstaat als Bommen Berend, was in zekere zin de opmaat tot Joustra's latere carrière. Tijdens dit gesprek noemde Mok het ministerie van Justitie en het ministerie van Landbouw en Visserij als mogelijke werkgevers voor de jonge jurist Joustra. De docent beloofde contact op te nemen met Gerard van Dinter, destijds directeur juridische zaken van het ministerie van Landbouw en later benoemd tot secretaris-generaal op datzelfde ministerie. Een paar weken na de ontmoeting op Bommen Berend viel bij Joustra een briefkaart in de bus. 'Sprak Van Dinter, lijkt me rond.' Afzender: Rob Mok.

Joustra, die het studentenleven nog niet helemaal wilde opgeven, wist zijn aanstelling uit te stellen tot maandag 3 november 1975. Die dag meldde hij zich bij de ingang van het ministerie van Landbouw op de Bezuidenhoutseweg 73. 'Op de lagere school moest ik een keer een test doen en toen had ik alleen boerderijen getekend,' herinnert hij zich. 'Op basis daarvan voorspelde men destijds dat ik vast een carrière in de land-

bouw zou krijgen. Die voorspelling is dus uitgekomen.'

Hij zou een kwarteeuw aan het ministerie verbonden blijven.